

Государственное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Средняя общеобразовательная школа №4 г.Карабулак имени А.Х.Бокова»

Рассмотрено
Руководитель
методического
объединения учителей _____

Алиева А.Х.
ФИО

«__» _____ 2020г

Согласовано
Заместитель
директора по УВР

В.М. Рамазанов
ФИО

«20» 04 2020 г

Утверждаю
Директор

А.Х. Бокова
ФИО
от «__» _____ 2020 г

Дешар хьехара балха программа

Класс : 2.

Сахьатий боарам:
Шера: 67 сахьат.
К1ира: 2 сахьат.

План оттаяйь ФГОСа положенеца а декхарашца а ювзяйь книжка программах
«Дешара книжка». Оттадаьраш: С.А.Шадиев, Магас издательство «Сердало»
2017 шу.

Діакхетора каьхат.

Программа оттаяьй ФГОСа компоненташца ювзаяь, г1алг1ай мотт хьехара Г1алг1ай республика дешара министерство хетаяьча хьокхама программага хьежжа, 2 класса г1алг1ай мотт хьехара долча дешара книжка чулоацаммах. Книжка чулоацам оттабаьраш: С.А.Шадиев. Арахийцад книжка тоа а даь кхозлаг1а 2017 шера «Сердало» яхача издательство, 205 оаг1ув.

Юхььанцарча классашка дешара урокаш хьехаш болча хьехархошта хьалхашка доккхий а бехкгохкаме а декхаращ латт: дешархой шаьра, нийса, кхетадеш, кьоастадеш деша 1омабар; дешара книжкаш т1арча произведеней чулоацам бовзийтар а цар керттера уйла йовзийтар а.

2 класса дешара книжка чулоацам 10 разделах, дакьах латт:

Гуйра- 7 сахьат ;

Вай Даьй-мохк-4 сахьат ;

Берий вахар- 9 сахьат ;

Вай доттаг1ех-хьайбаех- 11 сахьат;

1а - 6 сахьат;

Болх- йоккха г1озале - 4 сахьат;

Дувца вай ноаноех лаьца- 3 сахьат;

Б1аьсти- 6 сахьат;

Халкьа кхоллам - 15 сахьат ;

Халкьа беламе дувцараш-1 сахьат.

Эрсий йоазонхой произведенеш юкьеяхьара ма1ан да г1алг1ай эрсии литература в1аши ювзаяра, метта к1оаргалонаш, хозал тахкар, шинна метта безам т1абахийтар, сага кхетаме мел лоарх1аме да цу литература чулоацамо хьехар берашта д1ахайтар.

Программа лерх1ам ба:

- дешархой 1омабе шаьра, кхетам болаш, оаз тоаеш тайп-тайпара тексташ еша;

-дешара безам т1абахийтар, ч1оаг1бар, книжка дезадалиийтар, из харжа а шоаш деша а хар;

-художественни х1ама довзара безам кхебар, произведенеш ешаш дешархоша шоашта хетар дувцар, хьагойтар, оазаца а дешашца а сурташ дехкар;

-доттаг1алах, дикалах, эзделах, бакьдарах кхетам шербар, г1алг1ай литература езаялийтар, цун чулоацамца дешархой дика оамалаш кхеяр.

Дешара ларда сурт-сибат.

- Ладувг1а хар, шийга дувцар нийса кхетадар, хаттарашта жоп дала хар, текста чулоацам арг1-арг1аг1а хургболаш д1анийсбе хар.

- Сабаре, дешдоакьошца дешарца шаьра, кхетаме дешара д1ат1авалар, нийса, б1арчча дешашца, ч1оаг1а деша хар. Т1ехь-т1ехьаг1а сихлуш деша хар.

Литература хара пропедевтика.

-Тайп-тайпара уйлаш йола предложенеш текст йоацалга а, текст сенах оал а хар. Текста чулоацам а керттера уйла а дешархочоа шийна хьаала хар.

- Текста чулоацам хьабувцар, дешалехьа сюжета чу хетаргахьа дувцаргдар е хургдар хьаала хар.

-Дешархошта хъехархочун новкъосталца ха деза текста юкьера синонимаш, антонимаш, эпитеташ хъалеха.

Байта а проза а чулоацам в1аши биста, тайп-тайпара жанраш йовза.

Дешархой кхоллама болх.

-Йовхъамех дешар, хъхьокхар, багах а дешашца а сурт дилар, тоае езаца текстаца тайп-тайпара болх бе хар, шера ханашка хъежжа, 1алама хъал довзаш хила.

2 класса дешархочун ховш хила дезачун ларда эшамаш.

Дешар.

Уйла т1айохийташ, нийса, б1арчча дешашца дешара т1авалар. **1 ахшера** ч1оаг1ача оазаца ца йовза текст ешаш 40-50 дош а кхы а дукхаг1а а деша.

2 ахшера дешар кхетадеш, нийса, оаз а тоаеш, б1арчча дешашца, эша сихал а ч1оаг1ал а йолаш ца йовза текст ешар 55-60 дош, кхы а дукхаг1а дешар.

Дешархошта ха деза:

- дешачун тиллача ц1ера уйла е, цун чулоацамцара бувзамах, кертера уйла, цун къайлаг1а дола ма1ан малаг1а да, шоай ц1и тилла;

- произведене ц1ерага а сурташка а хъежжа дувцаргдар фуд хар;

-кертера дешаш хъалеха, хъехархочун хаттарашта жоп дала ха;

-жоп ч1оаг1адеш чулоацам чура эша предложенеш хъалехар;

-шоаш текста доаг1а хаттараш оттаде;

-текст доакьошта екъя, шоаш цу доакьошта ц1и тилла;

-текста кертера уйла хъаала, из текста ц1ераца ювзае;

-произведенешка бувцача турпалхоех шоашта хетар дувцар, дийшачох шоашта хетар хъаалар, кортбар;

- чулоацам нийса а дукха х1ама юкье ца дуташ а хъадувца;

- текста дешаш а предложенеш а юкьейоалаеш хоржаш деша;

- байташ а з1амига дакъилгаш а дагахъа 1омаде, эшача тайпара сиха, оаз тоаеш, ч1оаг1а, текстага хъежжа;

-тайп-тайпара литературни жанраш шоайла къоастае ха (дувцар, фаьлг, байт, к1оанолг, шира дувцар, ховли-довзали, кица, дагардерг, илии, кх. д1. а).

Метапредметни

Регулятивни УУД

- Хъехархочунца дешара т1адуллар оттаде, урока лерх1амга хъежжа. Деша дешара лерх1амашка хъежжа.

- Массанеца цхъана урока план оттае ха, произведени чулоацам хъабувцара план оттае ха. Планага хъежжа беш бола болх тахкар, баьча балха корта бар, мах бар, иштта кхыча дешархой балха мах бар.

- З1амигача тоабаца е шинне цхъана болх беш, кердача темах ховр а, де ховр а хъакьоастадар. Урок йодаш беча балхах раьза хилар е ца хилар д1аяздар, лакхача говзала т1акхувш хилар хъахьокхар.

- Ше баьча балха раьза хилар е ца хилар дешархочо ший ло1амаг1а хъаалар, урока карах ца доалача х1ама теркам бар, из тоадара болх бе лерх1ам дагалацар.

Познавательни УУД.

- Текста тохкам бе ха, хъехархочо хаттарашца новкъостал а деш. Деша къайла ма1ан ха, из тахка.

-Произведенеш шоайла йиста, в1ашкаоттае, юкьарадар а тародоацар а хъаоалаш.

-Дийшачун дакъа диста мукъама е илии дакъаца, е суртаца, е кицаца.

-Произведени турпалхочо дечун бахъан тахкар. Шийна хетачун, ше яхачун доаг1а масалаш доаладе, даьржа дувзадenna къамаьл де.

- Г1алг1ай фаьлгаш кхоллара лерх1ам ха, цар лу пайда, цар лерх1ам ха.

- Поэзи а проза а шоайла кьоастае ха, литературни илман кхетам балара тексташи санна.

- Кхоллама навикаш хьахьокхар, тайп-тайпара произведенеш дагалувцаш, проектни тIадуллараш кхоачашдеш.

- Дешашдар кхетаде, дийшар лоацца таблица чу а схема чу а дIаязде ха.

Коммуникативни УУД.

- Дувцара кьамаьл оттаде, урока болх беш кадай хила, хаттараш тела. Диалог, тоабах болх беш дакъа лаца. Шийна бакъахьа хетар чIоагIдеш, кхычарца кьамаьл де хар.

- Темага хьежжа 5-6 предложенеш дувзадена кьамаьл оттаде. Проекта 1-2 слайд кхолла. Кхычунга ладувгIа ха, кьовсама юкъе дакъа лаца.

- Произведени урпалхочо даьчун мах бе, эздеш дешашца кьамаьл де.

- Кхыча дешархой урока баьча балха мах бе ха, оттаяьча критерешца.

- Барт бара кийча хилар хьахьокхар, кьовсам, дов е цатоам дIабаккхара тайп-тайпара вариациеш йоалае ха.

- Бокхийчарца кьамаьл деш, книжкаши, дошлоргаши, энциклопедешеш дешаш кердадар, пайдабар леха.

- Йоккха йоаца презентаци (5-6 слайд дола) бокхийчар новкьосталца кийчъяр, проекта темага хьежжа, слайдашка хьежжа темах лаьца лоацца дувца.

Личностни.

- Художественни произведенеш ешарца дезала юкъера беама керттара хьал хар (барт хилар, сий дар, беама, кьахетаме, вIаши новкьостал деш хилар)

- Ше ваьнна моттиг ховш хила, ше малагIча этносаца лоархIаш ва ха. Кхыча кьамех цар сий деш кьамаьл дар.

- Кхыйола культураш а, кьамаш а долга ховш хилар, дикагIа довзачарех хьадувца ха, культураца е динаца шоай культура е дина таракетараш хьаала хар (нохчий, татараш, Iарбий, сирийцаш, кх. дI. а).

- Юкъа а ца лелхаш, кхычунга ладувгIа ха, ший уйла сатийна дIаалар, тайп-тайпара аргументаш а йоалаеш. Дешархой вIаш кьовсам балара бахьанаш ха.

- ЦIагIа а классе а книжкаш дешара тIакхувш хилар хьахьокхар, библиотеке ахар, мукъа волча хана, урока эша материал кийчъяр.

- Йоазонхой кхолламах ха беама болаш хилар хьахьокхар, шийна эггара чIоагIагIа безачар цIераш яха хар, безара бахьан а хьаалар.

- Литературни кхоллама болх шийна эшаш болга хар.

- Ишколе вахара бокьонаш йовзар, цар дешархочоа луп айда малагIа ба хар. Дикача дешархочун масалаш доаладе йийшача произведени юкъера.

- Сага новкьостал доацаш ше болх бе ховш хила, ше даьчох жоп дала дезалга ховш хила.

- Поэтически деша хозал ховш хила, йоазонхочо дешашца сурт дулаш доаладаь дешаш хьалаха ховш хила. Хозахийта дешаш а эпитеташ а шоай кьамаьла юкъе доаладар.

- Эздеаца дар доацар ховш хила, литературни турпалхоеши эздийча сагахи йоакха оамалаш хьаювцаха, гIулакхаца дар доацар кьоастаде ха.

- Дешаш а яз деш а нийса вагIараи бIаргий са толха ца дараи йоагIа бокьонаш ховш хила. КIаьдвалар дIадоаккхаш е еза упражненеш йовзаш, уж еш хила. Саг унахцIена хилара бокьонаш цIагIа а накъайоалаш лелае ха.

Государственное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Средняя общеобразовательная школа №4 г.Карабулак имени А.Х.Бокова»

Рассмотрено
Руководитель
методического
объединения учителей _____

_____/_____/

ФИО

«__» _____ 2020 г

Согласовано

Заместитель
директора по УВР

_____/_____/

ФИО

«__» _____ 2020 г

Утверждаю
Директор

_____/_____/

ФИО

от «__» _____ 2020 г

Г1алг1ай мотт хьехара балха программа

Класс : 2

Хьехархо :

Сахьатий боарам:

Шера 67 сахьат.

К1ира 2 сахъат.

План оттаяьй ФГОСа положенеца а декхарашца а ювзаяь книжка программах «Г1алг1ай мотт». Оттадаьраш: Т.А.Озиева.,К.А.Гагиев. Магас издательство «Сердало» 2013 шу.

Д1акхетора каьхат.

Программа оттаяьй 2 класса г1алг1ай мотт хьехара долча книжкага хьежжа. Книжка чулоацам оттабаьраш: Т.А.Озиева.,К.А.Гагиев Арахийцад книжка тоа а даь диазлаг1а 2013 шера Магас г1алара «Сердало» яхача издательство-192 оаг1ув.

Г1алг1ай метто, эрсий метто санна, метта 1илман дакъа а ший ма1анна а йоккха моттиг д1алоац. Цун дешарца а кхетамца а бераш кхедара доккха практически ма1ан да. Наьна метто юкъелоац дешархой патриотизма а, кхыча къамашца 1имерза а, эзди а хилара уйлашца кхетадеш кхедара маьхала таронаш.

Школе наьна мотт 1омабара керттера 1алошонаш я дешар дика ховш дешархой кийчбар, багах деча, йоазон а къамаьлах а кхоачам болаш, пайда эца ховш уж кийчбар. Программа ФГОСаца ювзаяь я. Из лаьрх1а я к1ира 2 сахъат г1алаг1ай мотт хьехаш йолча учебни планаца кхоачашье. Шера 67 сахъат хул.

Программа лерх1амаш да:

- дешархошта шоай наьна мотт безалургболча тайпара дешара болх дика оттабе;
- орфографехи, пунктуацехи, морфологехи, фонетикахи кхетам бала;
- метта 1илам 1омаде, г1алг1ай меттах бола кхетам шербар, к1оаргбар;
- г1алат ца деш йоазув де, сочинени, изложени язье бераш 1омаде;
- дешара кхетам лакхбе, 1омадаь ховр нийса д1аязде, ший уйлаш, шийна хетар, ховр дешархочо нийса д1аяздергдолаш говзал кхейр.

Программа чулоацам шера ба. Укх юкъе я фонетика, графика, йоазув, дешар, орфоэпи, орфографи, деша оттам. Урока чулоацама юкъе, тар ма лу , дешара а воспитательни лоарх1ам бола материалаш яхийтай. Уж дукхаг1ьяраш г1алг1ай багахбувцама юкъера, художественни произведенеш т1ара я. Книжка курс кхаь разделах латт: шоллаг1ча классе дийшар кердадаккхар (оазаш, алапаш, предложени, кертера, кертерза маьженаш), деша оттам, къамаьла доакьош.

Грамматика хьаькъехьа кхоачаш де деза декхараш:

1) оазех, алапех кхетам балар;

Дешархошта хьалха латта декхараш да оазаш мукъеи мукъазеи, й1аьхеи лоацеи, зовнеи къореи хилар хар. Цунна ха деза нийса деша тохар оттаде а, шекон мукъа оази мукъаза оази йола дешаш йоазонга дилача нийса д1аязде а, шекон зовнеи къореи мукъаза оазаш йола дешаш, бокьо дага а лоацаш, нийса мишта язду хьаала. Цу кхетамга хьежжа, нийса бе беа дешархочо фонетически тохкам.

2) деша оттам бе;

Дешархошта ха деза дешай оттам болга, малаг1а дакъа кертера да, керда дешаш мишта хьахул.

3) дешай ма1ан де, дош хьадалара, хьахилара, цо метта дакъалацар мишта да хар;

Берашта ха деза дешай ма1ан, цун таржам де эрсий метта, мишта хьахиннад шин овлах латта дешаш, хала дешаш, къаьнара дешаш.

4) орфографически минимум лакхьяр;

Дешархоша 1омаду дошлорга дешаш дагахъа, тохк цар ма1ан, догалоац уж нийса мишта язде деза. Шолха, щола, шола-шолха алапаш юкье дола дешаш нийса яздара оамал кхею, йоазон моллаг1а болх атохкама балхаш а беш, г1алаташ ца хилийта саькхе хилар кхедар. Шийна хетар, ший керта чура уйла йоазонца д1аязъеш малаг1ча дешашца нийса а, аттаг1а а, хоза а хургья харжа ха деза бера.

3) предложени маьженаш йовзийтар;

Берашта ха деза предложени маьженах латтилга, уж малаг1аш хул, малаг1ъяраш кертера я, малаг1аш кертерза я, царна нийса хаттар оттаде. Иштта ха деза яьржаи яржанзеи йолча предложенех, маьжений бувзамах.

4) дувзаденна къамаьл шаьрдар;

5) кхоллама балхаш увттаде 1омабар:

а) сочинени миниатюра;

б) изложени-зарисовка;

в) суртах лаьца дувцар оттадар;

г) кичах лаьца сочинени-миниатюра язъяр.

